

H_{LH4}

2018/2019

Izen-deiturak:

Ikastetxea:

Taldea:

Herria:

Data:

Euskal Hizkuntza Gaitasuna

LHko 4. maila

Jarraibideak

Probak bi zati ditu: bata irakurriaren ulermenarena, eta bestea, idazmenarena.

- Probako **lehenengo zatian** zenbait testu irakurriko dituzu, eta horiei buruzko galdera batzuei erantzun beharko diezu.

Galderak mota batekoak baino gehiagokoak dira. Galderetako batzuek lau erantzun dituzte aukeran, eta haietan zuzena dena aukeratu eta haren ondoan dagoen letra biribil batez inguratu behar duzu. Adibidez:

Zenbat biztanle ditu Iruñeak?

- A. Bartzelonak bezainbat.
- B. 200 000, gutxi gorabehera.
- C. Milioi bat.
- D. Zenbait milioi.

Erantzuna aldatzea erabakitzen baduzu, ezabatu **X** batekin lehen erantzuna eta erantzun zuzena biribil batez ingura ezazu, ondoko adibide honetan egin den bezala:

Zenbat biztanle ditu Iruñeak?

- A. Bartzelonak bezainbat.
- B. 200 000, gutxi gorabehera.
- C. Milioi bat.
- D. Zenbait milioi.

Beste galdera batzuetan, aldiz, eskatuko dizute erantzuna idazteko puntuak dituen gunean:

Zein da Iruñeko tokirik ezagunena?

.....

Galdera batzuk errazak dira eta beste batzuk zailagoak. Galderaren bat ulertzen ez baduzu, besteei erantzuten segitu ahal duzu, eta geroago saiatu erantzun gabe utzitakoa egiten.

- Probako **bigarren zatian** idazlan bat egin beharko duzu, eman zaizkizun jarraibideei kasu eginez.

Proba hau egiteko 60 minutu dituzu.

1. zatia - Irakurmena

INDIO IBILTARIA

Kontatzen dutenaren arabera, orain dela urte asko Euskal Herritik oso urruti dagoen lurralde batean Indio Ibiltaria bizi zen.

Ibiltzea oso gustuko zuenez, harantz eta honantz ibiltzen zen, eta bidaietatik itzultzean, bere tribukoek gogo biziz entzuten zituzten lagunak ikusi eta bizitakoak. Arrainez betetako erreka handiak, oihan txikiak, mendiak eta lautada zabal-luzeak ziren indioaren kontagai.

Buru-belarri egoten ziren indio Ibiltariaren kontakizunak entzuten eta bete-bete sinetsi ere sinesten zituzten. Behin batean, alabaina, beregan zuten ustea galdu egin zuten.

– Munduaren beste aldean –hasi zitzaien kontatzen– iparraldeko lurretan, hemendik oso urruti, haize epelagoa den tokietan, zuhaitzetako hostoak ez dira urte osoan berdeak izaten; garaia heltzen denean, kolorez aldatzen dira, gorrixkak eta horixkak bihurtzen dira. Lurrera erori eta dena herdoilaren antzeko margoz estaltzen da. Udazkena esaten diote horri. Ondoren, elurra eta euria etortzen dira. Gero,

zuhaitzetako adarretatik agertzen dira berriro ere hosto berriak, berde eta distiratsuak. Eta sei ilargiren ondoren udazkena etortzen da berriro bueltan.

Aho zabalik eta erabat harriturik entzun arren, herritarrek ez zioten sinetsi kontatutakoa.

– Bai ipuin xelebrea! –esaten zuten–. Hori ezin liteke egia izan, bai zera! Urteko sasoi horri udazkena esaten diotela! Tira, tira... Hain ziur baldin bazaude, udazkena ekarriko diguzula zin egin ezazu!

Indio Ibiltariak orduan zin egin zuen udazkena ekarriko ziela.

Egunak joan, egunak etorri, urteak aurrera zihoazen. Indio Ibiltariak munduko bazter guztiak korritu zituen eta bidean aurkitzen zuen guztiari galdera bera egiten zion: udazkena bere lagunei eraman ahal izateko modurik ezagutzen ote zuten. Denek ezetz esaten zioten ordea.

Ilea, elurra bezain zuri bihurtu zitzaion; urteek eta nekeek, pausoa moteldu zioten. Bere tribukoei agindutakoa, ordea, ez zitzaion sekula ere ahaztu.

Uda bukaerako egun bero hartan mendi artean zebilen gure indioa. Harri artean zihoan bidexka estu bati jarraituz. Bideak kobazulo handi batera eramane zuten. Bertan, harri handi baten gainean eserita erraldoi bat topatu zuten. Esku artean zuten izotzezko pipa batekin jolasean ari zen. Indio Ibiltariak ahoa zabaldu orduko erraldoia hizketan hasi zitzaion:

– Toki honetara etortzeagatik, zigortu egin beharko zintuzket! –esan zion kopeta ilunduz–. Ni Hotzaren Nagusi Jauna naiz. Badakit zeren bila zatozen, eta neuk bakarrik esan diezazuket nola bete zure desioa. Baina jakin beharra duzu bizia galduko duzula udazkena zure herrira eramatearen truke.

– Bost axola zait! –erantzun zion Indioak–. Nire lagunei emandako hitza betetzen laguntzen badidazu, zoriotsu izango naiz!

– Ongi da orduan –esan zion erraldoiak.

– Abia zaitez bizkor. Hemendik ez oso urruti harkaitz handi bat aurkituko duzu; honen azpian, udazkenaren errekatxoa jaiotzen da. Zurrutadaxo bat edan besterik ez duzu egin behar... Eta, orain ospa hemendik! Izotzezko pipa erretzeko amorru bizian nago-eta!

Indioak bizkor alde egin zuen handik: ez zuen astirik galdu. Hitza beteko zuen azkenean! Zeru ertzean hodei beltzak biltzen ari ziren eta haizearen txistua... fiuuuuuu!... entzuten zen. Udazkena gainean zuen.

Gertu zegoen harkaitz handia; hortzak estutuz eta zituen indar guztiak batuz, harria mugitzea lortu zuen. Haren azpian errekatxo gorrixka bat jaiotzen zen.

Indioak ez zuen zalantzarik egin, belauniko jarri, ura eskuetan hartu eta geldigeldi edan zuen.

Zutitzean, pauso bakar bat emateko ere ez zen gauza... Zangoak lur barrura sartuak zituen sustraiak bezala. Eskuei begiratu zien, eta adar okerrak bihurtzen ari zitzaizkiola ikusi zuen, beraietatik hosto txikiak jaiotzen zitzaizkiola. Indio Ibiltaria pozik zegoen ordea.

Indioen herri ondoan erreka gorrixka berri bat jaio zen hurrengo egunean. Eta errekaekin batera hosto gorrixkak zituen zuhaitz bat. Hosto haiek gorritu eta lurrera erori ziren. Egundik bestera han agertu zen zuhaitza hila zela pentsatu zuten indioek. Baina udaberrian hosto berriak jaio zitzaizkionean miresmenez begiratu zioten erreka gorriaren ondoko zuhaitzari.

Ondoren ulertu zuten beraien lagun zaharraren gauza izan zela.

– Gure lagun Indio Ibiltariak hitza bete du. Udazkena ekarri digu azkenean!

Indiarren ipuin herrikoa (moldatua).

1. Non bizi zen “Indio Ibiltaria”?

- A. Ameriketan.
- B. Amerikatik urrun.
- C. Euskal Herritik oso urrun.
- D. Iparraldeko lurretan.

2. Zeintzuk izan ohi ziren Indio Ibiltariaren kontagai nagusiak?

- A. Urtaroei buruzko kontakizunak.
- B. Erreka handiak, oihan txikiak, mendiak eta lautadak.
- C. Bere bidaietan zehar ikusten zituen gauzak.
- D. Lotan zegoenean amesten zituen istorioak.

3. Behin batean, ordea, herritarrek ez zioten kontatutakoa sinetsi.

- A. Egia, EZ zioten sinetsi.
- B. Batzuek bakarrik sinetsi zioten.
- C. Erdizka sinetsi zioten.
- D. Beti sinesten zioten.

4. Nork kontatzen du istorioa?

- A. Narratzaile batek.
- B. Hotzaren Nagusi Jaunak.
- C. Indio Ibiltariaren tribukoek.
- D. Indio Ibiltariak.

5. Indio Ibiltariak bere tribukoei hitza eman zien kostara...

- A. erraldoiaren pipa ekarriko ziela.
- B. udaberria ekarriko ziela.
- C. udazkena ekarriko ziela.
- D. egia kontatuko ziela beti.

6. Idatzi 1etik 4ra dagokion zenbakia, ezkerreko eta eskuineko esaldiak lotzeko:

	Zenbakia	
Urteak...		(1) ...denei galdera bera egiten zien.
Indio Ibiltariak...		(2) ...ilea zuritu egin zitzaion.
Indio Ibiltariari...		(3) ...aurrera zihoazen.
Urteek eta nekeak...		(4) ...pausoa moteldu zioten.

7. Uda bukaera aldera leku ezezagun batera iritsi zen. Nolakoa zen leku hori?

.....

.....

.....

8. Nor zegoen eserita bidexkaren bukaeran?

- A. Erretzen ari zen gizon bat.
- B. Indiar bat kobazulo batean.
- C. Piparen Nagusi Jauna.
- D. Erraldoi bat harri batean eserita.

- 9. Zer esan zion Hotzaren Nagusi Jaunak Indio Ibiltariari? Adierazi X batez egia ala gezurra den.**

	EGIA	GEZURRA
Hotzaren Nagusi Jauna zela.		
Bere laguna izateko.		
Bazekiela zertara zetorren.		
Bizia galduko zuela udazkenaren truke.		

- 10. Nora bidali zuen Hotzaren Nagusi Jaunak Indio Ibiltaria udazkenaren bila?**

- A. Inora ez, ez zion esan nahi izan.
- B. Bere kobatik bota zuen.
- C. Ondoko mendi batera.
- D. Udazkenaren errekatxora.

- 11. Zer esan nahi du idazleak “hortzak estutu” idazten duenean?**

- A. Indioak indar handia egin zuela.
- B. Harkaitza oso handia zela.
- C. Indioak presa handia zuela.
- D. Indioak zalantzarik ez zuela.

- 12. Zer aurkitu zuen Indio Ibiltariak harkaitz erraldoia mugitu zuenean?**

- A. Iturri eder gorrixka bat.
- B. Erreka garden gorrixka bat.
- C. Ezer ez, hutsik zegoen.
- D. Harri bitxi distiratsu batzuk.

13. “Zeru ertzean hodei beltzak biltzen ari ziren eta haizearen txistua... fiuuuuuu!... entzuten zen”. Zer egin zuen orduan?

- A. Erraldoiaren kobazulora bueltatu.
- B. Zuhaitz bihurtu.
- C. Belauniko jarri eta ura edan.
- D. Aterpe baten bila hasi.

14. Zer gertatu zitzaion Indio Ibiltariari ura edan ondoren?

- A. Egarrria asetu zuen.
- B. Zuhaitz bihurtu zen.
- C. Han ez zegoen errekarik.
- D. Ekaitza baretu zen.

15. Indioek hosto gorrixkadun arbola miresten dute...

- A. Izugarri polita iruditzen zaielako.
- B. Harri bitxien distira duelako.
- C. Udazkena maite dutelako.
- D. Indio Ibiltariak hitza bete duelako.

16. Zer beste izenburu jarriko zenioke istorio honi?

.....

KAKAOTIK TXOKOLATERA

Txokolatea egiteko oinarria kakao-haziak dira. Kakao-hazi naturalek ez dute izaten txokolatearen kolore, usain eta zaporerik. Txokolate bihurtzeko, zenbait pausotan prozesatzen dira kakao-haziak: hartzitu egiten dira, lehortu, txigortu eta xehetu, harik eta kakao-orea eta kakao-gantza sortu arte. Ondoren, gainerako osagaiak eranstean zaizkio (txokolate mota bakoitzari bereak). Behin pasta homogeneoa lortutakoan, xehe-xehe ehotzen da gutzia, partikula txiki-txikiak geratu arte. Hurrengo urratsean, produktua modu mekanikoan astintzen dute zenbait orduz, azido lurrunkorrak eta ura lurrundu daitezzen. Eta ondoren hoztera uzten dute pasta. Une horretan, prest egongo da txokolatea, eta moldeetan sartzea baino ez da falta, produktuak azken forma har dezan. Era askotakoak izan daitezke: txokolate barratxoak, tabletak, bonboiak...

TXOKOLATEA: MITOAK ETA EGIAK

Txokolateak gizendu egiten du. Txokolatea gozo bat da, azukreak eta gantzak dituena. Dosi txikietan hartzea komeni da, noizean behin. Gizentasuna sekula ez da sortzen elikagai bakarraren erruz. Dieta osoa desorekatua izateak eta ariketa fisikorik ez egiteak eragiten dute, nagusiki, gizentasuna.

Aknearekin gora eta behera. Azterketarik berrienak ondorioztatzen du ezin dela erabat frogatu txokolateak pikorrak eta zaldarrak agerrarazten dituenik. Lan horretan esaten da sebo gehiegi ekoizteak sortzen duela aknea, eta faktore hormonalek ere badutela zerikusia, ez soilik dietetikoek.

Ez du sortzen mendekotasunik, baina hobetu egin ditzake gogo-aldarteak. Esaten da txokolatea bizigarria izan daitekeela, lasaigarria, afrodisiakoa eta depresioaren aurkakoa ere bai. Gogo-aldarteei eragiten omen die, askotan aipatzen da hori, baina ikerketa gutxik berresten dute lotura hori.

JAINKO-JAINKOSEN OPARIA

Ameriketako biztanleek aspalditik ezagutzen zuten kakaoa. Txokolate hitza, *xoco* ('mikatza') eta *atl* ('ura') hitzak elkartuta sortu zuten. Europarrek 1502. urtean izan zuten kakaoaren berri, aztekek Kristobal Koloni hazi batzuk eman zizkiotenean. Ameriketako indiarrek jainko-jainkosen oparizat zeukaten. Europako lehen txokolatea Zaragozan hasi ziren egiten, XVII. mendean. XIX. mendera arte, luxuzko produktua zen txokolatea, baina Industria Iraultza gertatu zenean, demokratizatu egin zen, eta jende gehiagoren esku jarri. Txokolate esneduna Suitzan egin zuten lehen aldiz, 1875. urtean.

"Goiena" astekaria (moldatua).

17. Txokolatea...

- A. kolore, usain eta zapore gabekoa da.
- B. kakao-haziak erabiliz egiten da.
- C. lehortu, xigortu eta xehetu egiten da.
- D. kakao-orea eta kakao-gantza da.

18. Txokolate mota bakoitzari...

- A. forma desberdina ematen zaio.
- B. bere osagaiak eransten zaizkio.
- C. bere kolorea ematen zaio.
- D. kakao-hazi desberdinak eransten zaizkio.

19. Noiz sartzen da txokolatea moldeetan?

- A. Prozesu guztiaren hasieran.
- B. Pasta homogeneoa bihurtu denean.
- C. Guztiz prest dagoenean.
- D. Ez da molderik erabiltzen txokolatea egiteko.

20. Aipatu txokolateak har ditzakeen hiru forma desberdin.

.....

.....

21. Txokolatea...

- A. ez da gozo bat.
- B. noizean behin hartzea komeni da.
- C. gizentasunaren sortzailea da.
- D. A, B eta C okerrak dira.

22. Txokolateak “aknea” sortzen duela frogatu daiteke?

- A. Azterketa berriek diote ezin dela frogatu.
- B. Bai, “sebo” gehiegi ekoizten dugulako.
- C. Bai, pikorrak eta zaldarrak sortzen dituelako.
- D. Bai, gantzak dituelako.

23. Txokolateak mendekotasunik sortzen al du?

- A. Ez, ez du sortzen.
- B. Ez, baina gogo-aldarteak hobetu ditzake.
- C. Ez, baina bizigarria izan daitekeela esaten da.
- D. A, B eta C zuzenak dira.

24. Aipatu, txokolatea jaten badugu, gogo-aldartean hobetu dakizkigukeen lau gauza.

.....

.....

.....

25. Noiztik ezagutzen zen kakaoa?

- A. Ameriketara aspaldidanik ezagutzen zuten.
- B. Europarrek Ameriketara eraman zutenetik.
- C. Kristobal Kolon izan zen lehena ezagutzen.
- D. Lehenik Europan ezagutu zen.

26. “Amerikar indiarrek jainko-jainkosen oparitzat zeukaten”. Nor edo zer?

- A. *Xocoatl* edo txokolatea.
- B. Txokolate esneduna.
- C. Zaragozako txokolatea.
- D. A, B eta C zuzenak dira.

27. Europako lehen txokolatea...

- A. XV. mendean egin zen.
- B. Zaragozan egin zen.
- C. Suitzan egin zen.
- D. A, B eta C zuzenak dira.

28. Zeri esango zaio “txokolate esneduna”?

- A. Txuria den txokolateari.
- B. Esnearekin egindako txokolateari.
- C. Beltza den txokolateari.
- D. Txokolate guztiak dira esnedunak.

2. zatia - Idazmena

Orain, zeu zara idazlea...

Txokolatearen indarra

Aitonak txokolatea oparitu dizu. Txokolate hori berezia da, indartsu egiten zaitu-eta. Konta ezazu nola eta zertarako erabiliko zenukeen indar hori.

Idazlana egiten hasi aurretik, hurrengo laukian idea labur batzuk apuntatu ahal dituzu jarraibide gisa erabiltzeko.

29. Idatzi zure hausnarketa eta gogoratu:

- Idatzi ongi eta txukun.
- Bereizi testua paragrafoetan.
- Errespetatu ortografia arauak.
- Eta ez ahaztu puntuazio-markak erabiltzea!

Lined paper with 25 horizontal dotted lines for writing.

**Zuzentzaileak edo irakasleak
bete beharreko puntuazio taula**

	Puntuazioa 0, 1, 2 edo 3
Aurkezpena eta ortografia	
Kontakizunaren koherentzia	
Zuzentasuna eta hiztegiaren aberastasuna	
29. itema – Guztira	